

LÁSZLÓ BALÁZS*

A közvád alkotmányjogi helyzete a magánvadás eljárást érintő jogszabályváltozások tükrében

1. Problémafelvetés

A 2018. július 1. napján hatályba lépett a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) megváltoztatta az ügyész(ség) és a magánvádló korábbi viszonyát a magánvadás eljárásban történő vádképviselés és a váddal való rendelkezés körében. Ezt követően három év sem telt el, amikor a jogalkotó – miközben Magyarország ügyészsége éppen 2021-ben ünnepelte a közvád kizárólagos letéteményesét megtestesítő modern, egységes és a bíróságtól független közvádloi szervezet felállításának 150 éves jubileumát – 2021. január 1. napjától egy úgynevezett salátatörvénnyel, a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2020. évi XLIII. törvénnyel ismét módosította, kiegészítette a magánvadás eljárás vonatkozó szabályait.

A változások alapvetően érintették – illetve hatályuknál fogva ma is érintik – az ügyész magánvadás eljárásbeli szerepét. És bár az érintett esetek bizonyosan csekély, de azért – személyes gyakorlati tapasztalat alapján is – nem példa nélkül álló száma, valamint a szóba jöhető bűncselekmények csekélyebb tárgyi súlya folytán a módosítás a sajtóban és a szakirodalomban sem vert nagyobb hullámokat, mégis érdemes lehet e tárgyban felvetni néhány gondolatot. Mindennek háttérében pedig az a büntetőeljárás és alkotmányjogi szempontból sem elhanyagolható kérdés húzódik, hogy az ügyészi közvád-monopóliumnak (ami azonban a magánvád és a pótmagánvád intézményeire figyelemmel nem jelent teljes vádmonopóliumot¹) immár évszázadokon átívelő építményén – e helyütt még nem is tárgyalva az eljárásjogunkba oktrojált „kiegészítő pótmagánvád” e vonatkozású hatásait – nem jelennek-e meg kisebb-nagyobb repedések, és vajon ezek – ha valóban léteznek – a jogfejlődés helyes irányát mutatják-e?

* PhD óraadó, PTE ÁJK Jogtörténeti Tanszék ügyész, Kaposvári Járási Ügyészség.

¹Vö. HORGOS Livia: *A ius puniendáról a boni büntetőjogban*. Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Budapest 2019. 84. o.

2. Közvád és magánvád viszonya a XX. század közepéig

A 2020. évi XLIII. törvény általi módosításokig az ügyészség és a közvád-monopóliumot (hogy tudniillik csak az ügyészség a közvádló, a vád elsődleges formájának letéteményese) a sértett szűkebb körben érvényesülő vádlói fellépésének lehetőségei, a magánvád (korábban: főmagánvád) és a pótmagánvád alapjaiban nem érintették, ezek az eljárásjogi intézmények történelmi mércével is mérhető időn át megfértek egymás mellett. Az ügyészi vádmonopólium korrekatívumai nálunk – szemben például a német és olasz megoldásokkal,² némiképp hasonlóan egyes francia intézményekhez³ – azt jelentették, hogy nem minden vád volt közvád, de a közváddal rendelkezésben az ügyészség kizárólagos jogosultságát élvezett (vagyis nem vádmonopóliummal, csak közvád-monopóliummal bírt).

Már az első kodifikált büntetőeljárás törvényünk, a bűnvádi (*sic!*) perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. évi törvénycikk (Bp.) alapvetően a ma is érvényes logika mentén ismerte el a magánvád formáit. Egyes csekélyebb súlyú bűncselekmények – köztük kihágások – esetében az ügyészi közváddal szemben elsődlegessé tette a sértett főmagánvádlói fellépését, de lehetővé tette a közvádló számára a vád képviselésének közérdekből történő átvételét.⁴ Pótmagánvádlóként pedig akkor léphetett fel a sértett, ha a királyi ügyészség megtagadta a vád képviselését vagy az eljárás alatt ejtette el a vádat.⁵ És bár a törvény megfogalmazása szerint a fő- és a pótmagánvádló a vád képviselése körül általában véve a királyi ügyészség jogait gyakorolta, a jogalkotó kifejezetten rögzítette, hogy „nem illetik azonban a magánvádlót a királyi ügyészségnek közhatósági

²LICHTENSTEIN András: Az ügyészi vádmonopólium korrekatívumai Európa egyes államaiban. In: HOMOKI-NAGY Mária (szerk.): *FORVM: Publicationes doctorandorum iuridicorum XI*. SZTE ÁJTK, Szeged 2021. 74–80. o.

³Uo. 80–83. o.

⁴Bp. 35. §, 41. §.

⁵Bp. 42. §.

jellegéből folyó jogai”.⁶ A magánvádló rendelkezési jogának keretek közé szorítását szolgálta az is, hogy a magánvádról való lemondást visszavonni nem lehetett, a magánvádló lényeges, igazolatlan mulasztása pedig több esetben a vád elejtésének minősült.⁷ E korszak jogtudósai közül például Finkey Ferenc a sértetti vádképviselési formákban a vádhatóság esetleg önkényes eljárásával, a közszabadságra veszélyeket hordozó vádmonopóliummal szemben az alkotmányos államok biztosítékát látta, kiemelte azonban, hogy az ügyészi közvád a „rendes” vádképviselés, amittől különböznek a magánvád formái.⁸ Ő is csupán az állami vádhatóság teljes vádmonopóliuma ellen szólt tehát, de nem vitatta el a királyi ügyészségtől a közvád gyakorlásának monopóliumát.

A korabeli anyagi jogi szabályokból kiemelendő, hogy a Bp. által felsorolt, főmagánvád keretében üldözendő bűncselekmények esetében a Csemegi-kódex (1878. évi V. tc.), a kihágási büntető törvénykönyv (1879. évi XL. tc.) és a védjegyek oltalmáról szóló jogszabályok (1890. évi II. tc. és 1895. évi XLI. tc.) kivétel nélkül a sértett indítványához kötötték az eljárás megindítását. Ezt az indítványt egyébként a Csemegi-kódex általában – a különös részben pedig egyetlen kivételtől eltekintve – még csak sértetti indítványnak nevezte, a törvény csupán egy helyen használta a „magánindítvány”,⁹ és néhány további helyen a „magánfél indítványa” kifejezést.¹⁰ A Csemegi-kódex alapján a magánfél az indítványát, amennyiben a törvény kivételt nem tett, az ítélet kihirdetése előtt vissza is vonhatta,¹¹ de valamennyi ilyen törvényi kivétel magánindítvány alapján, de közvádra üldözendő bűncselekményekre vonatkozott. A (fő)magánvádas bűncselekményeknél tehát mindig visszavonható volt a magánindítvány. A magánindítvány visszavonása esetén a Bp. a királyi ügyészségre – főmagánvád esetében a nyomozást vezető rendőri hatóság főnökére – a nyomozás megszüntetésének, a vádtanácsra a vádirat elutasításával az eljárás megszüntetésének, a perbíróásra pedig felmentő ítélet hozatalának kötelezettségét róta.¹²

Ami a XX. század első felének jogszabályi változásait illeti, amíg – az előbb írtak szerint – a Csemegi-kódex és a Bp. alapján a magánindítvány általában visszavonható volt, a büntető törvénykönyvek és a bünvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról (*sic!*) szóló 1908. évi XXXVI. törvénycikk, az úgynevezett első büntetőnovella az újonnan kriminalizált kerítés bűncselekménye egyik alapeseti tényállásának üldözését is magánindítványhoz kötötte, rögzítve azt is, hogy ez a magánindítvány vissza nem vonható – a korabeli törvényszöveg szóhasználatában: nem hozható vissza.¹³ Ugyanakkor a kerítés is közvádra volt üldözendő. A törvénykezés egyszerűsítéséről szóló 1930. évi XXXIV. törvénycikk pedig a királyi törvényszékek előtt főszabályként kötelezővé tette a magánvádlók (tehát mind a főmagánvádló, mind a pótmagánvádló) ügyvédi képviselését.¹⁴ E törvény indokolása szerint e módosítások a büntetőel-

járás „komolyságának fokozására” irányultak és „a magánvádló gyakorlásának könnyelmű és szakszerűtlenségét kívánják csökkenteni egyfelől a kötelező ügyvédi képviselés rendszerének bizonyos körben meghonosításával, másfelől törvénykezési illeték behozásával”.¹⁵

3. Közvád és magánvád viszonya a második világháború után

A büntető törvénykönyv általános részéről szóló 1950. évi II. törvény (Bt.) már általános jelleggel mondta ki, hogy a magánindítvány nem vonható vissza,¹⁶ és ezt a szabályt fenntartotta a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény is.¹⁷ Mindeközben a büntető perrendtartásról szóló 1951. évi III. törvény továbbra is néhány csekélyebb súlyú bűncselekmény esetén – de immár az eljárásjogi normában is kifejezetten, szövegszerűen utalva azok magánindítványra üldözendő alakzataira – engedte meg a sértett főmagánvádlói fellépését azzal, hogy az ügyész a vád képviselését az eljárás bármelyik szakaszában átvehette.¹⁸ Ez a törvény már nemcsak az eljárásjogi következményekre utalással, hanem kifejezetten a magánvádló mint eljárási szereplő jogállásának keretében rögzítette a magánvádló védelejtési jogát is.¹⁹ A sértett pótmagánvádlói fellépésének pedig akkor volt helye, ha az ügyész „olyan cselekmény esetében, mely nem főmagánvádra üldözendő, a nyomozás teljesítését megtagadja, a nyomozást megszünteti, a vádat elejti, vagy a terheltet felmentő elsőfokú ítélet ellen fellebbezéssel nem él, illetőleg az ilyen ítélet ellen bejelentett fellebbezését visszavonja”.²⁰

A büntető perrendtartásról szóló 1951. évi III. törvény módosításáról szóló 1954. évi V. törvény aztán a pótmagánvádlóra vonatkozó rendelkezéseket hatályon kívül helyezte, és ezzel a pótmagánvádat – minthogy a szocialista büntetőeljárás rendszer gondolatmenetében „ha az ügyészség nem emel vádat, evidenciának tekintendő, hogy erre valójában nincs is ok”²¹ – évtizedekre számúzta a magyar büntetőeljárásból. A magánvád intézményét azonban – annak feltételeit, és az ügyészi fellépés lehetőségét tekintve lényegi változtatások nélkül – fenntartotta a büntetőeljárásról szóló 1962. évi 8. törvényerejű rendelet, majd a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény is. E két jogszabály már azt is kifejezetten rögzítette, hogy amennyiben az ügyész az eljárás során utóbb a magánvádlótól átvett vád képviselésétől eláll, a vádat ismét a magánvádló képviseli.²² Az 1973. évi I. törvény volt továbbá az első büntetőeljárás jogszabály, amely a magánvádra vonatkozó rendelkezéseket nem mozaikszerűen, hanem azok többségét egy fejezetbe foglalva, valódi külön eljárásról szabályozta.²³

⁶ Bp. 43. §.

⁷ Bp. 49. §, 276. §, 278. §.

⁸ FINKEY Ferenc: *A magyar büntető eljárás tankönyve*. Poltzer-féle Könyvkiadóvállalat, Budapest 1908. 156. o.

⁹ 1878. évi V. tc. 115. §.

¹⁰ 1878. évi V. tc. 111. §, 112. §, 115. §, 116. §, 276. §.

¹¹ 1878. évi V. tc. 116. §.

¹² Bp. 101. § 2. pont, 264. § (4) pont, 326. § 4. pont, 352. §.

¹³ 1908. évi XXXVI. tc. 43. §.

¹⁴ 1930. évi XXXIV. tc. 104. §.

¹⁵ 1930. évi XXXIV. tc. indokolása, általános indokolás.

¹⁶ Bt. 22. § (2) bek.

¹⁷ 1961. évi V. tv. 29. § (3) bek.

¹⁸ 1951. évi III. tv. 41. § (1) bek. és 43. § (2) bek.

¹⁹ 1951. évi III. tv. 42. §.

²⁰ 1951. évi III. tv. 41. § (2) bek.

²¹ Bócz Endre: A pótmagánvádló. *Ügyvédek Lapja*, 2004/2. 21. o.

²² 1962. évi 8. tvr. 34. § (2) bek., 1973. évi I. tv. 313. § (2) bek.

²³ 1973. évi I. tv. XIV. fejezet.

4. Közvád és magánvád viszonya a legutóbbi évtizedekben

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény, majd a jelenleg is hatályos büntető anyagi jogi törvényünk, a 2012. évi C. törvény (Btk.) egyaránt átvette a Btá. – valamint az 1961. évi V. törvény – általános rendelkezését, miszerint a magánindítvány nem vonható vissza.²⁴ A csak magánindítványra büntethető bűncselekmények körében mindkét jogszabály különös része meghatároz olyan eseteket, amikor e feltételhez a „kivéve, ha azzal összefüggően nem magánindítványra büntetendő bűncselekményt is elkövetnek” kiegészítés járul. E kitétel azonban egyszer sem szerepel olyan bűncselekmény törvényi tényállásánál, amelynek magánindítványra büntetendő alakzata egyben magánvádas bűncselekmény lenne. A magánvaddal üldözhető bűncselekmények esetében tehát a magánindítvány hiánya – mindkét törvény szerint – akkor is eljárási akadályt képez, ha azok közvaddal és hivatalból üldözendő bűncselekménnyel együtt valósultak meg.

Ami e korszak büntetőeljárás jogszabályait illeti, az 1998. évi XIX. törvény újra intézményesítette, a 2017. évi XC. törvény (Be.) pedig – a magánvádas eljáráshoz hasonlóan – immár önálló fejezetben, külön eljárásról szabályozza a pótmagánvádas eljárást.²⁵ A sértett efféle fellépésére a feljelentés elutasításának, a nyomozás (utóbb: az eljárás) megszüntetésének, illetve az ügyészi vád elejtésének bizonyos eseteiben kerülhet sor.

Továbbra is külön eljárás keretében, minden korábbinál részletesebb szabályozással viszi tovább mindkét törvény a magánvád immár több évtizedes – részben évszázados – megoldásait, miszerint magánvádlóként a sértett (illetve törvényben meghatározott esetekben a helyébe lépő személy) léphet fel, és magánvádnak a taxatív módon megjelölt szűk bűncselekményi körön belül is csak a magánindítványra üldözhető esetekben van helye,²⁶ a sértett a magánvádat ejtheti,²⁷ továbbá a közvádló ügyész a vád képviselőtét a magánvádlótól az eljárás bármely szakaszában – a Be. szerint azonban már csak egy alkalommal – átveheti, utóbb azonban a vádat nem ejtheti, csupán a vád képviselőtétől állhat el, amely esetben a vádképviselő joga visszaszáll a magánvádlóra.²⁸

A magánvadra vonatkozó mindezen rendelkezések – még a jelenleg hatályos Be.-ben is – alapvetően illeszkednek a kodifikált büntetőjogunk csaknem másfél évszázadra visszanyúló fejlődési folyamataiba, amelyekben – különösen a magánindítvány visszavonhatatlanságának általános törvényi deklarálását követően – a közvád és a magánvád (valamint néhány évtized hiátusától eltekintve a pótmagánvád) alapvetően jól megfértek egymás mellett. A közvádló és a magánvádló rendelkezési joga – abban az elvi elgondolásban, hogy a vádkép-

viselet magánvádlótól történő átvételével az lényegében közvádas eljárássá alakul – nem ütközött egymással.

Mindezek mellett az 1998. évi XIX. törvény és a Be. is a közvádlónak a magánvádlóval szembeni primátusát fejezi ki akkor, amikor például a fiatalkorúak elleni eljárásában és a katonai büntetőeljárásban kizárja a magánvádlói fellépést.²⁹ Mindkét törvény vonatkozó rendelkezései kifejezetten rögzítik, hogy ilyenkor csak közvádnak van helye, tehát az egyébként magánvádas bűncselekmények miatt is az ügyész közvádlóként jár el. Ugyancsak kizárja mindkét jogszabály a közvádas eljárásban próbára bocsátott személy korábbi ügyének egyesítését (és így a próbára bocsátás megszüntetésével halmozati büntetés kiszabását) abban az esetben, ha az újabb ügyben a sértett magánvádlóként képviseli a vádat.³⁰

5. A magánindítvány és a magánvád különböző természetű

Az előbbieken leírtak szerint kialakult rendben a magánindítvány és a magánvád természete különbözőségének egyik – az 1950-es Btá. hatálybalépése óta minden jogszabályváltozás közepette folyamatosan fennálló – eleme, miszerint a magánindítvány nem vonható vissza, míg a magánvád ejthető, önmagában nem jelentett feloldhatatlan ellentmondást.

A két szabály valódi ütközési területe a magánvádló eljárása lehetett volna, minthogy a magánvádas eljárás mindig csak magánindítványra üldözhető bűncselekmény miatt folyhat. Ilyenkor azonban – a magánvádló rendelkezési jogának érvényesülése érdekében – elfogadhatónak bizonyult az a gondolatmenet, miszerint a (magán)vád elejtése – mint tisztán eljárásjogi megoldás – nem jelenti a magánindítvány visszavonását, így nem érinti annak részben anyagi jogi lényegét. Ilyen esetben tehát az eljárás bíróság általi megszüntetésének oka sem a magánindítvány hiánya, hanem a vád elejtése lehetett és lehet ma is. Minthogy azonban a vád elejtését a magánvádló nem volt (és jelenleg sem) köteles indokolni, ez azt is jelenti, hogy a bíróság nem vizsgálhatja, hogy a magánvádlót mi – például a terhelt kérése, ígérete, esetleg ellenszolgáltatás nyújtása vagy akár fenyegetés – indította a vádelejtésre (kivévelt legfeljebb a kényszerítés hatósági eljárásban vagy a vesztegetés bírósági eljárásban bűncselekmények gyanújának észlelése képezhet annyiban, hogy a bíróság ilyenkor elvileg köteles a büntetőeljárás megindítását kezdeményezni, igaz, a vádelejtés törvényi következményeinek alkalmazását ekkor sem tagadhatja meg a magánvádas eljárásban).

Ugyan a Kúria rámutatott, hogy a vádképviselő ügyész(ség) általi átvételét a büntetőügyekben folytatott gyakorlat következetesen úgy értelmezte, hogy az ügyészségnek (korábban: ügyésznek) erre – és itt alapvetően a valóságos alaki halmozat esete jöhet szóba – akkor is joga van, és ezt lényegében a vádemelés aktusával is megteheti a sértett értesítése mellett, amennyiben az egyébként magánvádas bűncselekmény miatt

²⁴ 1978. évi IV. tv. 31. § (6) bek., Btk. 31. § (6) bek.

²⁵ Be. CV. fejezet.

²⁶ 1998. évi XIX. tv. 52. § (1) bek., Be. 53. § (1) bek.

²⁷ Vö. 1998. évi XIX. tv. 494. § (2) bek., 510. § (1) bek., Be. 776. § (1) bek.

²⁸ 1998. évi XIX. tv. 496. §, 510. § (2) bek., Be. 764. § (2) és (5) bek., 776. § (3) bek.

²⁹ 1998. évi XIX. tv. 449. § (2) bek., 474. § (5) bek., Be. 678. § (5) bek., 700. § (5) bek.

³⁰ 1998. évi XIX. tv. 265. § (3) bek., Be. 774. § (2) bek.

nem is folyt külön magánvádas eljárás,³¹ azonban a magánindítvány beszerzésének kötelezettsége, illetve annak hiányában a magánindítvány hiánya eljárásjogi következményeinek alkalmazása elvileg ebben az esetben sem maradhatott el.

A magánindítványra, de eleve közzvaddal üldözhető bűncselekmények esetében pedig a magánvád ejtése – minthogy nincs magánvád – szóba sem jöhet. A magánvád és a magánindítvány természetének különbözősége azonban éppen itt nyerte értelmét annyiban, hogy az érintett bűncselekmények jellege vagy például az elkövető és a sértett viszonya folytán az eljárás megindításához – illetve bizonyos esetekben folytatásához – a sértett ez irányú akaratnyilatkozata szükséges, azonban ha ezt egyszer megadta, utóbb már a hatóságok eljárását nem tudta törvényesen megakadályozni. A vádképviselőt ügyész általi átvétele esetén a Be. hatálybalépéséig – minthogy az eljárás lényegében közzvadásná vált – ugyancsak ez a logika érvényesült mindaddig, amíg a közzvaddal esetleg el nem állt a vádképviselőtől.

6. A Be. új és még újabb szabályai és az általuk felvetett kérdések

Az eddigiekben érintett, a közzvadás és a magánvád viszonya tekintetében a korábbi szabályozással alapvetően egybehangzó rendelkezései mellett azonban a Be. már a hatálybalépésekor is tartalmazta azt az új – az 1998. évi XIX. törvényben és a korábbi büntetőeljárás szabályozásban sem szereplő – rendelkezést, miszerint ha az ügyész a vád képviselőt átvette, az eljárásra a magánvádas eljárás szabályait kell alkalmazni.³² Ez már önmagában felvet az ügyész(ség) eljárásjogi szerepével – és ezen keresztül alkotmányos állásával – kapcsolatos kérdéseket. Az állóvízbe dobott követ azonban – gyakorlatiasabb megközelítésben – igazán az az új rendelkezés jelenti, miszerint ha az ügyész a vád képviselőt átvette, a magánvádlót a sértett jogai illetik, és a sértett kötelezettségei terhelik azzal, hogy a vádat bármikor ejtheti.³³

Az előbbi rendelkezés azt tükrözi, hogy a vád képviselőnek átvételével egyedül az ügyész lesz a vádképviselő – miközben a Kúria álláspontja szerint a sértett marad az „ügyura”³⁴ –, de nem egyértelmű, hogy a magánvádas eljárás szabályai alkalmazásának kötelezettsége mennyiben érinti a vádlói szerepének köz- vagy magánvádlói minőségét. Vajon az ügyész közzvaddal jár el a magánvádas eljárás (egyéb) szabályai szerint, vagy ebben az esetben magánvádlóvá válik? Közzvaddal által „vitt” magánvádas eljárásról vagy magánvádlóvá lett közzvaddalól van-e szó? E vonatkozásban a Be. „statikus” részének az eljárás szereplőire – az eljáró hatóságokra és az eljárásban részt vevő személyekre – vonatkozó rendelkezései sem adnak megnyugtató választ. Rögzíti ugyan a törvény, hogy „az ügyész a közzvaddal”,³⁵ de vajon ez csupán azt je-

lenti, hogy közzvaddal csak az ügyész lehet, vagy azt is, hogy az ügyész a vádlói szerepben kizárólag közzvaddal lehet? A magánvádló pedig nem más, mint a vádat – bizonyos esetekben – képviselő sértett.³⁶ De lehet-e az ügyész – amely nyilvánvalóan nem a sértett vagy annak jogutódja – magánvádló, esetleg vádlótársa, helyettese vagy képviselője-e a magánvádlónak?

A vádképviselőt ügyész általi átvétele esetén a sértett státuszba (vissza)kerülő magánvádló vádelejtési jogának intézményesítése pedig a váddal való rendelkezés egységességét – azt a több évtizedes állapotot, miszerint egy eljárásban egyszerre egyetlen vádló járhat el – töri meg, az előbbi kérdésekkel összefüggésben pedig továbbiakat is felvet. Ha ugyanis a vádképviselőt átvető ügyész – amely nem véletlenül vagy kedvtelésből, hanem elsődlegesen a cselekmény jellege, a magánvádas bűncselekményekhez mérten a szokásosnál nagyobb tárgyi súlya miatt, közérdekből fogja átvenni a vádképviselőt – magánvádlóként jár el, akkor miért a sértett gyakorolja az egyik legerőteljesebb, a bíróság kezét is megkötő rendelkezési jogot a vád vonatkozásában? Ha pedig az ügyész ekkor is közzvaddal jár el, akkor a sértett lényegében a közzvaddal való rendelkezési jogot gyakorol?

Ráadásul – ahogy azt a Kúria is kifejtette³⁷ – a Be. vádelejtésre vonatkozó szabályainak különböző megfogalmazásából adódóan a magánvádló nem csupán az elsőfokú eljárásban, hanem a jogerős ítélet meghozataláig – tehát a rendes jogorvoslati eljárásban is – ejtheti a vádat, ami az ügyész váddal való általános rendelkezési jogát már önmagában is meghaladó jogosultság.

Ha a Be. által bevezetett előbbi rendelkezések nem is kávták fel eléggé az állóvizet, a közzvadás és magánvád viszonyának új szabályozásával kapcsolatos valamiféle inger mégiscsak érte a jogalkotót, mert a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2020. évi XLIII. törvény 2021. január 1. napjától kiegészítette a Be. vonatkozó – ekkor még három éve sem hatályban volt – rendelkezéseit. Az új szabályok közül az, hogy „magánvádas eljárásnak nincs helye, ha a feljelentett vagy a terhelt az általa elkövetett magánvádra üldözendő bűncselekménnyel egyidejűleg közzvaddal üldözendő bűncselekményt is elkövetett, és az elkövetés nem lehetséges”,³⁸ a közzvadás intézményének szempontjából önmagában üdvözlendő (lehetett volna) a közzvadás és magánvádas cselekmények valószínűségi alaki halmazata esetében. Ezzel pedig lényegében okafogyottá vált a Kúriának azzal az esettel kapcsolatos okfejtése is, amikor a korábbi következetes gyakorlat szerint az ügyész(ség) a vádemelés aktusával a sértett értesítése mellett átvehette a vádképviselőt akkor is, ha az egyébként magánvádas bűncselekmény miatt nem is folyt külön magánvádas eljárás.³⁹

Csakhogy a törvény szövegébe néhány mondattal később bekerült az is, hogy ha magánvádas eljárásnak az előbbi rendelkezés szerint nincs helye, akkor „a magánvádra üldözendő bűncselekmény vonatkozásában az ügyész megszünteti a

³¹ Kúria Bfv.448/2020/10. [55]–[56] bek.

³² Be. 764. § (3) bek.

³³ Be. 764. § (4) bek.

³⁴ Kúria Bfv.448/2020/10. [62] bek.

³⁵ Be. 25. § (1) bek.

³⁶ Be. 53. § (1) bek.

³⁷ Kúria Bfv.448/2020/10. [62] bek.

³⁸ Be. 762. § (2) bek. e) pont

³⁹ Vö. Kúria Bfv.448/2020/10. [55]–[56] bek.

közvadás eljárást vagy ejti a vádat, ha a sértett úgy nyilatkozik, hogy a vádlott megbüntetését nem kívánja”.⁴⁰

E megoldás kapcsán további ellentmondások merülnek fel. Látható ugyanis, hogy e helyütt is csak olyan esetről lehet szó, amikor egyébként a sértett már előterjesztette a magánindítványt, mert ennek hiányában a magánvádas bűncselekmény miatt eleve nem folyhatna az eljárás, vagy ha mégis, akkor az eljárás befejezését a magánindítvány hiányára kellene alapozni. De kiderül a törvényszövegből az is, hogy a szabály a nem bírósági szakban lévő eljárásra is vonatkozik – hiszen az eljárás ügyészség általi megszüntetésre csak ekkor kerülhet sor –, ebben az esetben azonban a sértett nyilatkozata, miszerint a vádlott megbüntetését nem kívánja, valójában semmi más, mint – a Btk. kategorikus és kivételt nem ismerő rendelkezése⁴¹ szerint visszavonhatatlan – magánindítvány visszavonása. E helyütt tehát a Btk. és a Be. rendelkezései egymással ellentétesek.

A közvadás szempontjából még problémásabbnak látszik az az eset, amikor a sértetti nyilatkozat alapján az ügyészségnek a vádat kell ejtenie. Ebben az esetben ugyanis – minthogy a Be. 762. § (2) bekezdésének előbb idézett c) pontja alapján a magánvadás köréből kizárt esetkörben vagyunk, és a Be. 764. § (7) bekezdése is közvadról beszél, minthogy kizárólag közvadás bűncselekmény miatt is folyik az eljárás – nyilvánvalóan közvádlóként jár el az ügyészség, a sértett tehát ebben az eljárásban biztosan nem (magán)vádló, hanem a szó szoros értelmében vett sértett. A Kúria is úgy foglalt állást a már többször hivatkozott döntésében, hogy „amikor közvadás bűncselekmény miatt folyik az eljárás, az értelemszerűen közvadás eljárás, függetlenül attól, hogy annak esetlegesen tárgya még valamely nem közvadás bűncselekmény is”.⁴² Ennek ellenére a törvény a sértettnek nem vádlóként tett nyilatkozatát – ami tehát tartalmilag itt is az anyagi jogi szabály szerint visszavonhatatlan magánindítvány visszavonása – akceptálva arra ad hatalmat, hogy a közvádlót a közvadás (részbeni) eljétsére kötelezze.

E helyütt pedig ismét ki kell emelni, hogy a kategorikus törvényi rendelkezések folytán a sértett nyilatkozata alapján – amely tehát a korábbi magánindítványával ellentétes, és amelyet indokolni nem köteles – az ügyészségnek és a bíróságnak sincs mérlegelési lehetősége: az ügyészség köteles ejteni a vádat, a bíróság pedig a vádelejtés alapján köteles megszüntetni az eljárást. A sértetti nyilatkozat okai tehát nem vizsgálhatók, a sértett esetleges befolyásolásának következményei nem vonhatók le – legalábbis ebben az eljárásban.

Ha tehát a sértett akár a vád képviseletének ügyészség általi átvételét követően, akár a közvadás bűncselekménnyel valóságos alaki halmazatban megvalósul – eredetileg – magánvádas bűncselekmény miatt folyó eljárásban úgy nyilatkozik, hogy a vádlott megbüntetését nem (helyesebben: mégsem) kívánja, akkor a vádelejtésre kötelezett ügyész, az egykori „tollfosztó”,⁴³ akit korábban legalább a közvadás monopóliumának méltóságjeljes tollazata díszített, most maga áll mintegy toll-

fosztottként a bíróság és a tárgyalóteremben részt vevők – köztük a vádlott – előtt. Mindez azonban korántsem az eljáró ügyész lelkivilága, de még csak nem is (elsősorban) a kérdéses bűncselekmény vizsgálatára fordított hatósági munka, idő és esetleg bűnügyi költség szempontjából érdekes, hanem az ügyész(ség)i közvadás-monopólium és a közvadás letéteményesként közfeladatot ellátó, egyszersmind közhatalmat gyakorló ügyészség közjogi-alkotmányos állásának szempontjából.

7. Az Alaptörvény 29. cikke

Az ügyészség közjogi-alkotmányos állásának lényegét meghatározó jelenleg hatályos alaptörvényi rendelkezés szerint – a függetlenség követelményének deklarálása mellett – az ügyészség „az igazságszolgáltatás közreműködőjeként mint közvádló az állam büntetőigényének kizárólagos érvényesítője”.⁴⁴ E meghatározás három fontos eleme – a függetlenség mellett a közvádlói minőség feltüntetése és a kizárólagosság kitétele – egyébiránt az Alaptörvény eredeti szövegében még nem szerepelt, azokat a negyedik módosítás vezette be 2013. április 1. napjától, tehát rövidebb a Btk. és több évvel a Be. hatálybalépése előtt. És bár a kormány által közzétett háttéranyag az Alaptörvény 29. cikkének változásait „nem elvi jelentőségű, pontosításra irányuló” módosításnak nevezi,⁴⁵ valójában az ügyészség közjogi állásának és vádlói minőségének lényeges jellemzőiről van szó.

Az ügyészség főbb tevékenységi körei között az Alaptörvény a nyomozással összefüggésben gyakorolt jogok után, a büntetés-végrehajtás törvényességi felügyelete, valamint a közérdek védelmezőjeként gyakorolt további feladat- és hatáskörök előtt említi a közvadás képviseletét a bírósági eljárásban.⁴⁶ E rendszerezés azt tükrözi, hogy a büntetőbíróság előtti ügyészi vádképviselet a 29. cikk (2) bekezdésének b) pontja alapján, tehát mindig közvadás formájában történik, míg a d) pontjában foglalt közérdekvédelmi jogkörök nem érintik a vádképviseletet, tehát azok sem teremthetik meg az ügyész magánvádlókénti fellépésének alkotmányos alapját.

Hasonló logikai rendben épülnek fel az ügyészségre vonatkozó további alapvető szabályokat meghatározó jogforrás, az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény (Ütv.) – a sarkalatos törvényi szabályozás kritériumainak megfelelő⁴⁷ – alapvető rendelkezései. E törvény ugyanis egy bekezdésben, az igazságszolgáltatás közreműködőjeként ellátott feladatok között említi az állam büntetőigényének érvényesítése körében az előkészítő eljárás felügyeletét, a nyomozás irányítását, felügyeletét vagy elvégzését, valamint a közvadás képviseletét a bírósági eljárásban, továbbá a büntetés-végrehajtás törvényességi felügyeletét.⁴⁸ A közérdek védelme érdekében történő fel-

⁴⁰ Be. 764. § (7) bek.

⁴¹ Be. 31. § (6) bek.

⁴² Kúria Bfv.448/2020/10. [57] bek.

⁴³ A jelző Tóth Mihály professzornak az ügyész társadalmi megítélésének alakulását bemutató írására – Tóth Mihály: Az ügyész, a „tollfosztó”. In: Tóth Mihály (szerk.): Büntető eljárásjogi olvasókönyv. Osiris, Budapest 2003, 124–127. o. – utal.

⁴⁴ Magyarország Alaptörvénye 29. cikk (1) bek.

⁴⁵ Háttéranyag az Alaptörvény negyedik módosításához. 33. o. Forrás: <https://2010-2014.kormany.hu/download/0/09/d0000/VB%20-%20Alapt%C3%B6rv%C3%A9ny%20h%C3%A1tt%C3%A9ranyag%20130411.pdf>

⁴⁶ Magyarország Alaptörvénye 29. cikk (2) bek.

⁴⁷ Ütv. 42. § a) pont.

⁴⁸ Ütv. 1. § (1) bek.

lépés – külön bekezdésbe foglalva – itt is jól elkülönül a büntetőeljárás-beli tevékenységektől.⁴⁹

A törvény következő szakasza – a fenti sorrend megtartásával, de a főbb feladatköröket kibontva – részletesebben is megjelöli az ügyészség tevékenységi és hatásköreit, amelyek között a vádemelés közhatalmi jogkörét, a bírósági eljárásban a vádképviselőt és a Be. szerinti jogorvoslati jogok gyakorlását együttesen a „közvádálólként” határozva vezeti be,⁵⁰ míg a bíróság előtti eljáráshoz kapcsolódó további jogkörnél, a bírósági eljárásban a törvények helyesen alkalmazásában való közreműködésnél a törvényszöveg kifejezetten megjelöli, hogy ez a polgári, munkaügyi, közigazgatási és gazdasági jogi peres és nem peres eljárásokra vonatkozik, vagyis nem a büntetőeljárásra.⁵¹ Ezek alapján tehát az Alaptörvényben látszólag kifejezetten a közvádra megfogalmazott vádképviselői hatáskör az Ütv. sarkalatosnak minősülő alapvető rendelkezései alapján sem szélesíthető ki akként, hogy az ügyészség járjon el magánvádlóként.

Az Alaptörvény – és az alkotmányos keretek között mozogva az Ütv. – fenti rendelkezései tehát azt tükrözik, hogy a büntetőeljárásban az ügyészség a bíróság előtt mindig közvádó, ezzel szemben tehát soha nem magánvádló (sem annak helyettese vagy képviselője). Abból következően továbbá, hogy az Alaptörvény az ügyészséget mint közvádót az állam büntetőigényének kizárólagos érvényesítőjeként aposztrofálja, és alkotmányi szinten úgy rendelkezik a közvád jogintézményéről, hogy azt kizárólag az ügyészség vonatkozásában teszi (tehát nem említi más közvádót), kiolvasható az is, hogy a közvádói fellépés és az állami büntetőigény kölcsönösen feltételezik egymást, és hogy a közvaddal rendelkezés kizárólag az ügyészség joga.

Ennek fényében pedig a Be. megoldása, miszerint a magánvádlótól a vádképviselőt ügyészség általi átvétele a magánvádas eljárásról mint külön eljárásról szóló fejezetben és azzal a kitételrel került rögzítésre, hogy ilyenkor alkalmazni kell a magánvádas eljárás szabályait, az ügyész eljárását nem teszi magánvádas eljárássá. Nem is teheti, mert az ügyész(ség) – amint arról már szó volt – nem kénye-kedve szerint, hanem a büntető anyagi jog alkalmazásának szakmai szabályai szerint, az adott cselekménynek a magánvádas bűncselekmények szokásos jellegéhez mérten vett valamilyen többleteleme folytán fogja átvenni a vádképviselőt, azért, mert – az Alaptörvény szóhasználatában – a sértetti igény mellett (ami egyébként nyilván jelen van egyes tisztán közvádas bűncselekményeknél is) megjelenik az állam büntetőigénye. Az állam büntetőigénye esetén pedig az Alaptörvény fenti értelmében közvádnak, és kizárólag közvádnak van helye.

Amikor tehát a sértett – egyébként az anyagi jogi szabályok szerint vissza nem vonható magánindítványa ellenére – arra kap törvényi lehetőséget, hogy újabb nyilatkozatával a vád eljuttatására kötelezze az ügyészséget, nem magánvádlóként rendelkezik, hanem a közvádótól kényszeríti a közvád elejtésére, vagyis a közvád monopóliumát áttörve lényegében a közvadról rendelkezik.

Mindezek alapján legalábbis erősen kétségesnek látom, hogy a Be. magánvádas eljárásról szóló fejezetének a vádképviselőt

ügyészség általi átvétele esetén alkalmazandó, valamint – és különösen – a 2020. évi XLIII. törvénnyel a Be. 764. § (7) bekezdéseként beiktatott rendelkezései összhangban állnak-e az Alaptörvény 29. cikkével.

8. Az Alaptörvény további rendelkezései

Az előbb megfogalmazott kétség eloszlatására persze felvethető, hogy annak gyökere abból az értelmezésből fakad, miszerint az Alaptörvény 29. cikke az ügyészség számára egyszerűen biztosítja a közvád monopóliumát, egyszersmind kizárja azt, hogy a vádló ügyész(ség) másként, mint közvádó, eljárjon a büntetőbíróság előtt. De vajon értelmezhető-e másképpen a 29. cikk?

8.1. Az Alaptörvény 28. cikke

Az Alaptörvény 28. cikke a jogszabályok szövegének bírósági jogalkalmazás során történő értelmezésére vonatkozó iránymutatást tartalmaz. A rendelkezés tehát alapvetően nem az Alaptörvény, hanem a törvények és a jogszabályi hierarchiában alacsonyabb szinten álló jogszabályok (különböző rendletek) értelmezésének kereteit jelöli ki, de tartalmánál fogva visszahat az Alaptörvény jogalkalmazók általi értelmezésére, alkalmazására is. Továbbá, bár a 28. cikk a bíróság címen belül szerepel alkotmányunkban, az ott kijelölt értelmezési keret a jogalkalmazásban közreműködő további hatóságok és nem hatósági jellegű szereplők, valamint a törvényhozás és a jogtudomány számára sem (lehetnének) érdektelenek.

A 28. cikk eredeti megfogalmazása szerint „a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik”. Ezt a szabályt az Alaptörvény hetedik módosítása 2019. január 1. napjától egészítette ki azzal, hogy „a jogszabályok céljának megállapítása során elsősorban a jogszabály preambulumát, illetve a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását kell figyelembe venni”.

A Be. szabályozási koncepciójának egyik sokat hangoztatott jelszava a sértettek érdekeinek fokozott védelme, jogaik érvényesítésének előmozdítása volt.⁵² A törvénynek a Kormány által közzétett szabályozási elvei is hangsúlyozzák a sértettek érdekeinek fokozott védelmét, a sértettek kíméletét, továbbá számukra olyan jogok biztosítását, amelyekkel „hatással lehetnek a büntetőeljárás alakulására”, kiemelik azonban azt is, hogy e körben az új szabályoknak „a büntetőeljárás egységes rendjéhez igazodniuk” kell.⁵³ A Be. preambuluma szerint pe-

⁵² FARKAS Krisztina: A sértett helyzete az eljárás hatékonysága tükrében. In: HOLLÁN Miklós – MEZEI Kitti (szerk.): *A büntetőjog hazai rendszere megújításának koncepcionális céljai és hatásai*. Társadalomtudományi Kutatóközpont, Jogtudományi Intézet, Budapest 2020. 63. o.

⁵³ Az új büntetőeljárás törvény szabályozási elvei. 10–12. o. Forrás: <https://2015-2019.kormany.hu/download/d/12/40000/20150224%20IM%20el%C5%91terjeszt%C3%A9s%20az%20%C3%BAj%20b%C3%BCntet%C5%91elj%C3%A1r%C3%A1s%20t%C3%B6rv%C3%A9ny%20szab%C3%A1lyoz%C3%A1s%20elveir%C5%91l.pdf#!DocumentBrowse>.

⁴⁹ Ütv. 1. § (2) bek.

⁵⁰ Ütv. 2. § (1) bek. e) pont.

⁵¹ Ütv. 2. § (1) bek. h) pont.

dig a törvényhozó egyfelől „különös hangsúlyt fektetve a bűncselekmények sértettjeinek fokozott védelmére, valamint jogaik érvényesítésére”, ugyanakkor „az állam kizárólagos büntető hatalmának a büntetőeljáráson keresztül történő érvényesítése céljából” alkotta meg a törvényt.

Ezzel összefüggésben a Be. indokolásában az áll, hogy a vádképviselőt ügyészség általi átvétele esetén a magánvádas eljárás szabályainak alkalmazása folytán az ügyészség nem ugyanolyan jogkörrel járhat el, mint közzvadás bűncselekmények esetében, hanem a jogai a magánvádlónak biztosított jogokat követik. Továbbá az indokolás szerint a törvény egyértelművé teszi, hogy a vád képviselőének átvétele nem jelenti azt, hogy a sértettnek az ügygel kapcsolatos rendelkezési joga megszűnik. Ennek némileg ellentmondva, egy bekezdéssel később az ügyész személyes meghallgatástól vagy tárgyalástól való távolmaradását már azért nevezi a sértettre méltánytalanoknak az indokolás, mert „a vádképviselőt átvételével a magánvádló csupán a sértetti jogokat gyakorolhatja”.⁵⁴ A 2020. évi XLIII. törvény indokolása szerint pedig a törvény – a Be. módosításával – a magánvádló magánvádas eljárásból eredő speciális jogainak védelme érdekében teremti meg annak a lehetőségét, hogy a magánvádas bűncselekmény vonatkozásában „továbbra is a magánvádló rendelkezessen az általa kezdeményezett eljárás bármikori befejezésének lehetőségéről”.⁵⁵

Az Alaptörvény 28. cikkében foglalt értelmezési szabályból kiindulva tehát a preambulum, illetve a javaslatok indokolásának vizsgálata a Be. és a 2020. évi XLIII. törvény tekintetében olyan eredményre vezet, amely a közzvaddal kapcsolatos monopol-helyzetét egyértelműen átörönni szándékozik. Ez pedig ellentétes az Alaptörvény 29. cikkével, ha abban továbbra is az ügyészség kizárólagos közzvaddal fellépésének és egyben kizárólag közzvaddal történő fellépésének deklarálását látjuk. Itt kerül azonban előtérbe a 28. cikk értelmezési szabályának másik eleme, az alkotmánykonform értelmezés kötelezettsége.

A jogszabályok alkotmánykonform értelmezésének jelentősége nem az Alaptörvény hatálybalépésével jelent meg a magyar jogban. Azt a jogszabályi rendelkezések alkotmányának való megfelelést autentikus módon vizsgálni jogosult Alkotmánybíróság külföldi példákhoz hasonlóan korábban is alkalmazta sajátos gyakorlati megoldásként, a jogszabályok megsemmisítésének lehetséges elkerülése érdekében.⁵⁶ Az Alaptörvény azonban – amellet, hogy az értelmezési módszer nyilvánvalóan megmarad az alkotmánybírói gyakorlatban is – az alkotmánykonform értelmezést az ítélezési tevékenységet folytató, és e körben a jogszabályokat az Alkotmánybíróságnál sokszorosan nagyobb mennyiségben és többféle kontextusban értelmező bíróságok számára írja elő. Ezzel még egyértelműbbé válik, hogy amikor az Alaptörvény és valamely törvény rendelkezései látszólag ütköznek egymással, akkor nem az Alaptörvény, hanem az alacsonyabb szintű jogi norma értelmezését kell – lehetőleg – úgy igazítani, hogy az érintett rendelkezések összhangban álljanak. Az alkotmánykonform értelmezést tehát mindig úgy kell megteremteni, hogy az al-

⁵⁴ 2017. évi XC. törvény indokolása (a 762–764. §-hoz).

⁵⁵ 2020. évi XLIII. törvény végző előterjesztői indokolása (a 252. és 260. §-hoz).

⁵⁶ ÁDÁM Antal: Az alkotmányi értékek értelmezéséről. *JURÁ*, 2010/2. 126. o.

sóbb jogszabály értelmezése igazodjon az Alaptörvényhez, és nem fordítva.

A Kúria Alaptörvény 28. cikkének alkalmazását vizsgáló joggyakorlat-elemző csoportja a közzétett jelentésében hangsúlyozza, hogy a 28. cikk „az Alaptörvénnyel összhangban történő értelmezést teszi első helyre a bírói jogértelmezésre vonatkozóan”, továbbá hogy „a különböző értelmezési módszereket az Alaptörvény fogja egybe, s a módszerek közötti konkurencia esetén az Alaptörvény dönti el az elsőbbséget”.⁵⁷ A jogszabályok alkotmánykonform értelmezésének mégis – egyik – korlátját képezi, hogy „az alkotmánykonform értelmezés nem kerülhet szembe a szabályozás szövegével, céljával, szubjektív vagy objektív szándékával, az egyértelműen kifejezett törvényhozói akarral”.⁵⁸ Arra sincs azonban lehetőség, hogy a jogalkalmazók egyszerűen félretegyék, mellőzzék az Alaptörvénnyel ütköző jogszabályi rendelkezés alkalmazását.⁵⁹ Mindebből egyfelől az következik, hogy az alaptörvényellenes rendelkezést nem legitimálja, nem teszi alkotmánykonformmá az, ha egyébként összhangban van a saját megalkotásához készített indokollással, másfelől az is, hogy ha a jogszabályi rendelkezés (és tulajdonképpen annak indokolása) önmagának az értelmezésével nem tehető alkotmánykonformmá, akkor az összhangot az Alkotmánybíróság és/vagy a jogalkotó közbeavatkozásával lehet és kell megteremteni.

Ha tehát a Be. magánvádas eljárásra vonatkozó valamely rendelkezése az Alaptörvényben védett közzvaddal állítást sérti, akkor e kollíziót nem az ügyészi közzvaddal monopólium elvének zárójelbe tételével kell feloldani. Vagyis az Alaptörvény 29. cikkében foglaltak esetleges sérelmét a 28. cikk alkalmazásával érdemben nem lehet orvosolni.

8.2. A Nemzeti hitvallás és az Alaptörvény R) cikke

Ha pedig mindezekkel szemben továbbra is azt a kérdést tesszük fel, hogy az Alaptörvény 29. cikke nem értelmezhető-e mégis másképpen, mint ami az ügyészség számára a közzvaddal monopóliumát biztosítja, egyszersmind kizárja azt, hogy a vádló ügyész(ség) másként, mint közzvaddal, eljárjon a büntetőbírói előtt, a Nemzeti hitvallást és az Alaptörvény R) cikket hívhatjuk segítségül. És e helyütt nyerhet a mai jogi gondolkodásunk számára is értelmet a közzvaddal és magánvádas szabályai másfél évszázados alakulásának korábbi bemutatása is.

Az Alaptörvény elején olvasható Nemzeti hitvallás ugyanis ünnepélyesen deklarálja, hogy „tisztelősen tartjuk történelmi alkotmányunk vívmányait”, az Alapvetés című részben olvasható R) cikk pedig már parancsoló módon, jogrendszerünk legmagasabb normatív szintjén rögzíti, hogy „az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitval-

⁵⁷ Az Alaptörvény 28. cikkének alkalmazása a gyakorlatban tárgykörre felállított joggyakorlat-elemző csoport Összefoglaló véleményének kivonata (Kúria Büntető, Polgári, és Közigazgatási Kollégiuma Joggyakorlat-elemző csoport 2020.El.II.JGY.E.1. szám). 4. o. Forrás: https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/alaptorveny_28_osszefoglalo_velemenynat_kivonat.pdf.

⁵⁸ CHRONOWSKI Nóra: Az alkotmánykonform értelmezés és az Alaptörvény. *Közjogi Szemle*, 2017/4. 8. o.

⁵⁹ SZIGETI Krisztina: A bírói jogértelmezés és a hetedik alaptörvény-módosítás. *Eljárásjogi Szemle*, 2018/4. Forrás: <https://eljarasjog.hu/2018-evfolyam/a-biroi-jogertelmez-es-a-hetedik-alaptorveny-modositas/>.

lással és történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni”.⁶⁰ De mi is az a történeti alkotmány, és milyen jelentősége lehet napjaink büntető anyagi és eljárásjoga tekintetében?

Valljuk be, a mindennapi joggyakorlat művelői számára a történeti alkotmány jelenségének Alaptörvényben történő többszöri említése aligha okozott különösebb változást. Az intézmény olykor mintha még az arra nagyobb figyelmet fordító jogtörténészek körében is valamiféle magasztos-mitikus ködbe burkolódzna. Tartalmának pontos, tételes meghatározása jószerével lehetetlen, de még a megnevezésében használt „történeti” vagy „történelmi” jelzők közötti szakmai választás sem egyöntetű⁶¹ – és e tekintetben az Alaptörvény fogalomválasztása sem perdöntő, nyilvánvalóan nem is kell annak lennie. Az alaptörvényi említéssel azonban a történeti alkotmány jelenkori közjogi jelentősége nyilvánvalóan meghaladja azt a fogalmi (és nem tartalmi) elkülönítést, miszerint a történeti alkotmány a „nem chartális” alkotmány,⁶² vagyis hazánkban a chartális alkotmány előtti, pusztán történelmi jelenség lenne. Az Alaptörvény egyértelműen a történeti alkotmány vívmányainak máig ható jogi jelentősége elismerésének szándékát fejezi ki.

A történeti alkotmány sokféle – immár annak tartalmára is utaló – meghatározása közül büntetőjog-elméleti szempontból is kiemelendő, hogy a történeti alkotmány a különböző korokból származó sarkalatos törvények és szokásjogi szabályok (valamint ezeken alapuló intézmények és gyakorlat) mellett a jogtudomány, jogirodalom által lefektetett elveket is magában foglalja.⁶³ Ezek közül az elemek közül a sarkalatos törvényi rendelkezéseket – és a szokásjogot, a gyakorlatot – a későbbi sarkalatos szabályok, illetőleg az immár írott alkotmány rendelkezései a változó társadalmi közeghez igazítva nyilvánvalóan némiképp felülírhatják. Azonban az évszázados jogfejlődésben kialakult⁶⁴ – általában az úgynevezett felvilágosodás történelmi időszakához kapcsolt – elvek, köztük a

büntető anyagi és eljárásjog vívmányai, úgy is, mint a történeti alkotmányunknak az Alaptörvénnyel máig hatóan alkotmányi szintre emelt elemei, nagyobb tartósságot kell mutatásnak.

Mindaddig tehát, amíg az Alaptörvény nem fogalmaz meg kifejezetten és egyértelműen ettől eltérő szabályt vagy elvet, addig álláspontom szerint továbbra is az ügyészi közvadás-monopóliumnak a büntető anyagi és eljárásjog újkori vívmányainak hosszú fejlődéstörténetében kialakult, és hazánkban immár másfél évszázados múltra visszatekintő elvét kell látnunk az Alaptörvény 29. cikkében.

Ebben az esetben pedig ismét csak ott tartunk, hogy a Be. jelenleg hatályos, a magánvadás eljárásban a vádképviselőt ügyészség általi átvétele esetén alkalmazandó szabályainak, valamint – és különösen – az ügyész sértett általi védelejtésre kényszerítésének alkotmány-konformitása legalábbis erősen megkérdőjelezhető.

9. Záró gondolat

A kifejtettek szerint az Alaptörvény 29. cikkében – a 28. cikk, a Nemzeti hitvallás és az R) cikk értelmezésével megtámogatva – az ügyészséget illető (teljes vádmonopóliumot azonban nem jelentő) közvadás-monopólium továbbélését látom akként, hogy a büntetőbíróság előtt közvadás kizárólag az ügyész(ség), egyben az ügyész(ség) mint vádló kizárólag közvadás lehet. Ennek fényében pedig a Be. jelenleg hatályos, a magánvadás eljárásban a vádképviselőt ügyészség általi átvétele esetén alkalmazandó szabályait, valamint a közvadás és magánvadás bűncselekmények valóságos alaki halmazata esetén az ügyész sértett általi védelejtésre kényszerítését alkotmányos szempontból aggályosnak tartom. És bár a kérdés a gyakorlatban látszólag nem okozott különösebb fennakadást vagy hangos viszatetszést, ha valóban az alkotmánykonformitás kérdése merül fel, azt nem lehet valamiféle „kis alkotmányellenesség nem alkotmányellenesség” gondolata mentén szőnyeg alá söpörni.

Természetesen nem állítható, hogy a végső verdikt kimondására kizárólagosan jogosított Alkotmánybíróság a kérdésben az itt kifejtettekhez hasonló álláspontra helyezkedne, és könnyen elképzelhető, hogy annak vizsgálatára soha nem is adódik majd alkalma, mindenesetre a jogtudomány művelői részéről talán mégér néhány (további) gondolatot a téma.

⁶⁰ Magyarország Alaptörvénye R) cikk (3) bek.

⁶¹ STIPTA István: *A magyar történelmi alkotmány és a hazai közjogi-közgazgatási jogvédelem*. Jogtörténeti értekezések 44. Gondolat Kiadó, Budapest 2020. 14–18. o.

⁶² Vö. HORVÁTH Attila: Az alkotmányozáshoz. *Alkotmánybírósági Szemle*, 2011/1. 45. o.; Stipta: i. m. 18. o.

⁶³ Vö. HORVÁTH Attila: A történeti alkotmány, a Szent Korona-tan mint a szuverenitás biztosítója. In: KARÁCSONY András (szerk.): *Szuverenitáskérdések: Elméletek, történetek*. Jogtörténeti értekezések 47. Gondolat Kiadó, Budapest 2020. 115. o.

⁶⁴ Vö. GERGI-HORGOS Livia: A közvadás kialakulásának jogtörténeti áttekintése a ius puniendi állami monopóliummá válása folyamatában. *Büntetőjogi Szemle*, 2014/2. 45–48. o.